

14. Eliot T.S. Sweeney Agonistes. Fragments of an Aristophanic Melodrama / T.S. Eliot // Т.С. Еліот. Избранная поэзия. Поэмы, лирика, драматическая поэзия. — 1994. — С. 362–395.
15. Eliot T.S. The Family Reunion : A Play [Електронний ресурс]. Т.С. Еліот. — Режим доступу : http://www.theglasskey.co.uk/?page=shop+lypage&product_id=128668CLSN_2526=12690912632526+aa+26cc93565997d7. — Назва з титул. екрану.
16. Molly McDonald. We are the Poets [Електронний ресурс] / Molly McDonald // Language, Literacy and Social Justice. — Режим доступу : <http://www.coexploration.org/beasts/poeticdrama.html>. — Назва з титул. екрану.
17. Weinberg Mildred. Elaine: A Poetic Drama [Електронний ресурс] / Mildred Weinberg. — Режим доступу : www.lib.rochester.edu/Camelot/weinbrgr.htm. — Назва з титул. екрану.

В статті определено синтаксическе пространство англоязычной поэтической драмы как системной организации совокупности ее синтаксических конструкций, выражающих определенные синтаксические отношения посредством различных семантико-синтаксических способов и средств. Особое внимание уделено концептуально значимым типам синтаксических отношений и средствам их реализации в синтаксическом пространстве англоязычной поэтической драмы.

Ключевые слова: синтаксическая конструкция, типы синтаксических отношений, синтаксическое пространство, поэтическая драма.

This article elucidates syntactic space of English poetic drama as a systemic organization of various syntactic constructions united in a poetic text by means of certain syntactic relations expressed by different connectors. Special attention is paid to the conceptually significant types of syntactic relations and means of their realization in syntactic space of English poetic drama.

Key words: syntactic construction, types of syntactic relations, syntactic space, poetic drama.

УДК 81'367[811.111+811.161.2]

ЕЛІПТИЧНІ РЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Лінатов В.М.,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова;

Гладуш Н.Ф.,

Київський університет імені Бориса Грінченка

Статтю присвячено дослідженню структурних особливостей еліптичних речень в англійській та українській мовах, визначенню їх ізоморфних і аломорфних характеристик. Проведений порівняльний аналіз еліптичних речень показав, що переважно аналітична за своєю структурою англійська мова і загалом синтетична українська мають майже подібний інвентар еліптичних конструкцій, але користуються ними неоднаково.

Ключові слова: неповне речення, еліптичне речення, еліптизація, еліпсис, структурно-семантична цілісність речення.

Еліптичні речення неодноразово ставали об'єктом уваги багатьох учених, які досліджували питання синтаксису (див. П.С. Дудик, А.П. Загнітко, М. Swan та ін.). Традиційно під еліптичним реченням мають на увазі таке неповне речення, у якому пропуск структурно необхідного елемента легко відновлюється. Характерною ознакою структурно неповних, але семантично повних речень є той факт, що за змістом вони завжди повноцінні, а пропущений член речення встановлюється не з мовленнєвої ситуації і не з контексту, а з їх власного змісту. Еліптичні речення розглядають як різновид неповних, хоча вони є структурами, відмінними від власне неповних речень (контекстуальних і ситуативних), які і структурно, і семантично неповні. Специфіка еліптичних речень полягає в тому, що вони семантично повні, а структурно — неповні. Порівняймо: *I had a ceremonial Luftwaffe saber, still do*. Наведене речення є еліптичним і може бути трансформоване в *I still have it*. Еліптизація відбувається на основі передтекстової інформації і є результатом опущення підмета та репрезентації дієслова-присудка допоміжним дієсловом *do*. Процедура відновлення відсутнього елемента у порівнюваних мовах базується на трансформації реконструювання

і субституції. Ця техніка уможливує виокремлення еліпсису з низки близьких синтаксичних явищ і дає змогу усвідомити той факт, що він є вельми поширеним явищем у синтаксисі як сучасної англійської мови, так і української.

Еліптичні речення є типовими конструкціями в різних стилях української мови: науковому, публіцистичному, художньому, діловому тощо [1, 253]. Результати порівняльного аналізу кількості структурних типів речень на одну сторінку тексту в англійській, російській та українській мовах свідчить про таке: в англійському художньому тексті, на відміну від текстів російської та української мов, зустрічаються 10 % еліптичних речень, у російськомовному тексті — 19 %, а в україномовному — 23 % [4, 127]. В англійському художньому тексті, на відміну від текстів української та російської мов, переважають прості повні нееліптовані речення. Висловлення україномовних та російськомовних текстів представлені набагато більшою кількістю та різноманітністю структурних варіантів — безособовими, неозначено-особовими тощо.

Актуальність дослідження еліптичних речень в українській та англійській мовах зумовлюється загальною тенденцією сучасних лінгвістичних студій до опису і встановлення специфіки мовного матеріалу в зіставно-типологічному аспекті на матеріалі споріднених і неспоріднених мов. Незважаючи на достатньо велику кількість наукових досліджень, у яких розкрито структурні, семантичні та стилістичні параметри неповних речень, у тому числі й еліптичних, типологічне вивчення відповідних одиниць потребує подальшої розробки, оскільки мовні зіставлення не завжди мають системний характер.

Метою статті є виявлення структурних особливостей еліптичних речень в англійській та українській мовах, визначення їх ізоморфних і аломорфних характеристик.

Прості спостереження підказують, що незалежно від природи мови — аналітичної чи синтетичної — процес еліптизації базується на основі обов'язково-дистрибутивних відносин між двома або більше елементами предикативної конструкції. Направленість збереженого елемента дає змогу адресанту опускати елемент, який є об'єктом направленості, а адресату легко його відбудувати [5, 230]. Відтворення опущеного члена речення для вираження думки є непотрібним. З одного боку, така компресія змісту створює граматичну неповноту, а з іншого — значення відсутності ланки підказується семантикою експліцитно виражених компонентів, що робить еліптичні речення зрозумілими й поза контекстом чи у відриві від конкретної ситуації мовлення. Порушення структурно-синтаксичної цілісності речення не призводить до порушення його семантичного змісту. Наприклад, англ.: "*Cook nettles exactly as you would spinach*" відповідає трансформація "*Cook nettles exactly as you would be spinach*" [7]; укр.: «В минулому (залишилось, було) горе, таємничість і незбагненність...» (Загребельний).

Аналіз еліптичних речень англійської та української мов на основі художніх текстів показав, що номенклатура еліптичних конструкцій має набагато більше спільного, ніж відмінного. Так, для обох мов типовими є конструкції з опущеним присудком або його частини: *Billy was born in 1922 in Ilium, New York, the only child of a barber there (he was the only child of a barber there)*. В українській мові найчастіше пропущеним є присудок двоскладного чи головний член односкладного речення, який устанавлюється лише приблизно. Так, у реченні «*Попрощався — й надвір*» (І. Гнатюк) пропущено *поспішив, кинувся, пішов, побіг* [2, 308].

Засобами еліпсу можуть бути присудок зі значенням дієслова руху, переміщення в просторі: «*А біля школи тим часом ще танці*» (О. Гончар). Присудок, що опускається, може також мати значення наказу, прохання, побажання, заклику, привітання, прокляття, подяки, запитання і под., пор.: *З приїздом!* (усвідомлюється відсутність дієслова, оскільки іменник у родовому або орудному відмінку сприймається тут придієслівно), тобто *Вітаю вас з приїздом! Я вітаю з приїздом! Доброго здоров'я! — Бажаю вам здоров'я! Я бажаю вам здоров'я!* Опускаються й нульові форми дієслова *бути* та синонімічні з ним дієслова, наприклад: «*Позаду — вороги*» (М. Коцюбинський). Такі самі конструкції характерні й для англійської мови, порівняйте: "*How dare you laugh like that when my boy's just gone up the pipe! You monster!*" (Drabble) — *You are monster!*

Поширеними у порівнюваних мовах є конструкції питального характеру з еліпсом дієслова-присудка. Переважно такі конструкції складаються з обставини *де* й підмета або ж з одного чи кількох займенникових додатків, наприклад: *Куди ти, Корнелій?* (Ю. Смолич); *Чого тобі?* (Петро Панч); *а батько де?* (О. Гончар). Такі ж конструкції притаманні й англійській мові. Порівняйте: *Why use squirrels?* ← *Why do you use squirrels?*; *Mike Travis asked, "Why not use Oompa-Loompas?"* ← *Why do not you use Oompa-Loompas?* [7].

Для англійської мови, з огляду на її аналітичний характер, типовими є еліптичні речення з невираженими допоміжними дієсловами: "*You like it?*" asked Mr. Wonka ← *Do you like it?*; *And she want something?* ← *Does she want something?* Слід зазначити, що подібне опущення є можливим лише перед особовими

займенниками, за винятком займенників *I* та *it*. Подібні конструкції відсутні в українській мові, що зумовлено особливостями будови мови синтетичного типу.

У наведеному реченні пропущено підмет і частина складеного іменного присудка, що має значення буття: *Rich, with the same social background as Charles* (Bawden) ← *She is rich, with the same social background as Charles*.

У сукупній вибірці еліптичних речень 12 % представлено структурами з опущеним підметом в англійському художньому тексті, 21 % — в українському художньому тексті (табл. 1). Наведемо приклад:

— *Сідай, хлопче. У ногах правди немає.*

Козак вочевидь не був голоколінчиком. Ждан оддав йому поглядом дяку, сів на лискучу колоду. Скопив очі на козака. Січовик схожий на ведмедя — такий же великий і кудлатий. Руки волохаті, і стріхами брови, і круглі очі-вирла. Січовик поплямкав товстими губами й сказав:

— *Бачу, зелений і на Січ прибився недавно* (Мушкетик).

Зауважимо, що така еліптизація підмета в порівнюваних мовах більш характерна для заголовків газетних рубрик, назв статей тощо, наприклад: *Піти* — *не нізно* («Вечірній Київ»), *Want No War Hysteria in Schools*. Слід зазначити, що англійські еліптичні речення на кшталт “*Much obliged to you*” (Galsworthy) — *I am much obliged to you*. “*See them coming?*” — *Do you see them coming* (Parker), “*Looking for something?*” — *Are you looking for something?* (Steibeck) не співвідносяться з відповідними українськими еліптичними конструкціями і здебільшого перекладаються повними реченнями [3, 326].

З-поміж еліптичних речень, притаманних обом мовам, можна виділити конструкції з еліпсом інфінітива — за наявності предикатива в україномовному реченні: *у спасівку раз мені в волость треба було* (А. Тесленко); *Пора вставати. Час на роботу* (М. Стельмах); і частки *to* в англійській мові: *I don't dance a lot, but I used to*. У деяких випадках можливе опущення всього складу інфінітива після іменників та прикметників на кшталт: *He'll never leave home; he hasn't got the courage (to)*.

Невідзначеними в українській мові є і структурно неповні підрядні речення, які, як правило, складаються із сполучника та прикметника або іменника (з прийменником або без нього). Еліптичні підрядні речення не мають одного або двох головних членів: присудка (або його частини) чи присудка й підмета. Такі еліптичні підрядні речення можуть складатися з іменникових та прикметникових груп і конструкцій з дієприкметником, які вводяться сполучниками *whether, whether ... or not, when, as, if, unless, though, once, although, while* або іноді без сполучника. Наприклад: *The results of such restrictions, whether self-imposed or not, can be seen in the book here and there*. Наслідки таких обмежень, незалежно від того, добровільно вони обрали чи ні, можна бачити в книгах повсюди: *When in Paris, you should visit the Louvre*. — *When you are in Paris, you should visit the Louvre*. — *Коли ви будете в Парижі, Ви повинні відвідати Лувр*.

В обох мовах можливе опущення сполучників, які з'єднують підрядне і головне речення, наприклад: *Думаю, вона не приїде*. — *Думаю, що вона не приїде*. — *I think she won't come*. — *I think that she won't come*.

Англійські еліптичні конструкції типу *if any, if anything* мають експресивно-підсилювальне значення і передаються українською мовою підрядними умовними реченнями, а також словами *майже, мабуть, цілком, взагалі*, наприклад: *If anything, it will be in their interests to follow this course*. — *у будь-якому разі в їхніх же інтересах дотримуватися цього курсу* [6, 169].

Таблиця 1

КІЛЬКІСТЬ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ ЗА ОПУЩЕНИМ ЕЛЕМЕНТОМ КОНСТРУКЦІЇ

Мова \ Опущений член речення	Підмет	Присудок або його частина	Додаток	Обставина
Англ.	12 %	48 %	19 %	21 %
Укр.	21 %	62 %	10 %	7 %

Таким чином, переважно аналітична за своєю структурою англійська мова і загалом синтетична українська мають майже подібний інвентар еліптичних конструкцій, але користуються ними неоднаково.

На завершення викладеного ми робимо висновок про те, що незалежно від природи мови — аналітичної чи флективної — еліптичні речення мають набагато більше спільного, ніж відмінного, що підтверджується даними досліджень типології та варіативності конститuentів еліптичних конструкцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудик П.С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення / П.С. Дудик. — К. : Наукова думка, 1973. — 288 с.
2. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис : [моногр.] — Донецьк : ДонНУ, 2001. — 662 с.
3. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов : навч. посіб. / І.В. Корунець. — Вінниця : Нова Книга, 2004. — 464 с.
4. Образцова О.М. Лінійна організація висловлення в англійській, російській та українській мовах : [моногр.] / О.М. Образцова. — Х. : БУРУН КНИГА, 2012. — 384 с.
5. Почепцов Г.Г. Избранные труды по лингвистике: [моногр.] / Г.Г. Почепцов ; сост., общ. ред. и вступ. статья И.С. Шевченко. — Х. : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. — 556 с.
6. Шпак В.К. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти : навч. посіб. / В.К. Шпак. — К. : Знання, 2007. — 310 с.
7. Swan M. Practical English Usage / M. Swan. — Oxford : Univ. Press, 2010. — 639 p.

Статья посвящена исследованию структурных особенностей эллиптических предложений в английском и украинском языках, определению их изоморфных и алломорфных характеристик. Проведенный сравнительный анализ эллиптических предложений показал, что преимущественно аналитический по своей структуре английский язык и в целом синтетический украинский имеют схожий инвентарь эллиптических конструкций, но пользуются ими неодинаково.

Ключевые слова: *неполное предложение, эллиптическое предложение, эллиптизация, эллипсис, структурно-семантическая целостность предложения.*

The article focuses on the study of structural features of elliptical sentences in English and Ukrainian investigating their isomorphic and allomorphic features. The comparative analysis of the elliptical sentences reveals almost identical structural patterns of the sentences in English and Ukrainian languages which are used differently.

Key words: *ellipsis, omission of constructively obligatory elements, structural and semantic unity, allomorphic and isomorphic features.*

УДК 811.111'364(09)

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМЕННОЇ ФРАЗИ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Вольницька Д.О.,

Житомирський державний університет ім. І. Франка

У статті розглядаються основні підходи до дефініції «фрази», зокрема «іменна фраза», крізь призму різних лінгвістичних студій та їх представників. Розвідка висвітлює типові структурні компоненти та функції іменних фраз в англійській мові. Спираючись на надбання останніх десятиліть у царині науки, а саме Х-штрих теорії, проілюстровані приклади іменних фраз у світлі генеративної граматики.

Ключові слова: *фраза, іменна фраза, модифікатор, детермінант, постмодифікатор.*

Структура речення завжди була у полі зору сучасних лінгвістичних студій. У синхронії та діахронії досліджувались різні аспекти речення крізь призму формального і функціонального підходів.

Однією з лінгвістичних проблем є фраза. Концепт «фраза» тлумачився по-різному у царині дослідження даного поняття. Jespersen визначав фразу як комбінацію складених разом слів з метою формування смислової одиниці [13]. Так само Kruisinga вирізняє синтаксичні групи як комбінацію слів, які є частиною речення [13]. У свою чергу Hockett звертається до ієрархічно організованих складних форм [14]. Як приклад, (1) *the elderly man* у (2) *the elderly man sat in the room* є складною формою, так само як і (3) *sat in the room*. Обидві частини є конструктивними, тобто група певним чином однакових конструкцій, які передбачають модифікацію одного конституента іншим. У «Програмі мінімалізму» Ноама Хомського фрази